

Rada Fundacji:

Danuta Przywara - Przewodnicząca
Henryka Bochniarz
Janusz Grzelak
Mirosław Wyrzykowski
Ireneusz Cezary Kamiński
Hanna Machińska
Witolda Ewa Osiatyńska
Andrzej Rzepliński
Wojciech Sadurski

Zarząd Fundacji:

Prezes: Maciej Nowicki
Wiceprezes: Piotr Kładoczny
Sekretarz: Małgorzata Szuleka
Skarbnik: Lenur Kerymov
Członkini: Aleksandra Iwanowska

Warszawa, dnia 29 stycznia 2024 r.

29/2024/PIP/ZG

Szanowny Pan
płk dr Andrzej Pecka
Dyrektor Generalny Służby Więziennej
ul. Rakowiecka 37a
02-521 Warszawa

I. WPROWADZENIE

Helsińska Fundacja Praw Człowieka¹ zwraca się z uprzejmą prośbą o odniesienie się do podnoszonych w raporcie Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur² zarzutów dotyczących traktowania osób pozbawionych wolności w **Zakładzie Karnym w Tarnowie**³. Jak wynika z dokumentu, w jednostce dochodzić mogło do stosowania tortur, nieludzkiego lub poniżającego traktowania i karania przebywających w niej więźniów.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka jest organizacją pozarządową, której statutowym celem jest ochrona praw człowieka. W zakresie szczególnego zainteresowania Fundacji pozostają prawa osób pozbawionych wolności, w tym zakaz tortur, nieludzkiego lub poniżającego traktowania i karania. Podkreślenia wymaga, że **również do HFPC wpłynęło pismo, w którym podnoszony był zarzut niewłaściwego traktowania w Zakładzie Karnym w Tarnowie**, w tym bicia. Mając to na uwadze, po wnikliwej analizie raportu KMPT, Fundacja zdecydowała się skierować przedmiotowe pismo do Pana Dyrektora i przedstawić w nim uwagi wynikające z międzynarodowych standardów praw człowieka w świetle ustaleń Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur.

---

¹ Dalej również jako: **HFPC, Fundacja**.

² Dalej również jako: **KMPT**.

³ Raport KMPT z wizytacji Zakładu Karnego w Tarnowie, KMP.571.15.2023.PW, Warszawa 17.01.2024 r., przesłane drogą mailową do HFPC 17.01.2024 r. przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, dostępny w biuletynie informacji publicznej pod adresem <https://bip.brpo.gov.pl/pl/kmpt/wizytacja-krajowego-mechanizmu-prewencji-tortur-w-zakladzie-karnym-w-tarnowie> [dostęp: 29.01.2024 r.] – dalej również jako: **Raport KMPT**.

II. STAN FAKTYCZNY

Działający na podstawie Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu tortur, niehumanicznego lub poniżającego traktowania albo karania⁴ Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur prowadzi niezapowiedziane wizyty w miejscach, w których przebywają osoby pozbawione wolności. W ich trakcie delegacja KMPT może odbywać poufne rozmowy z więźniami i funkcjonariuszami, uzyskiwać dostęp do wszystkich pomieszczeń i dokumentacji oraz nagrań z monitoringu wizyjnego⁵. Zakazane jest stosowanie sankcji lub doprowadzenie do poniesienia uszczerbku w inny sposób względem osób, które przekazały informacje przedstawicielom Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur⁶.

W dniach 9-13 października 2023 r. delegacja KMPT w składzie: dr Justyna Józwiak, Łukasz Bębenista, Aleksandra Osińska i Paulina Wróbel przeprowadziła wizytację Zakładu Karnego w Tarnowie. Jej celem było „sprawdzenie sposobu traktowania osób pozbawionych wolności, w celu wzmocnienia, jeśli to niezbędne, ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanicznym lub poniżającym traktowaniem”⁷. W toku wizytacji przeprowadzono rozmowy z dyrektorem Zakładu Karnego w Tarnowie i jego zastępcą, dokonano oglądu jednostki i pomiaru wybranych cel mieszkalnych, przeprowadzono poufne rozmowy z więźniami i personelem jednostki, zapoznano się z prowadzoną na miejscu dokumentacją i wykonano dokumentację fotograficzną, a po zakończeniu wizytacji przeanalizowano również wybrane nagrania z monitoringu⁸.

W raporcie wskazano, że od początku 2022 r. do dnia wizytacji w Zakładzie Karnym w Tarnowie odnotowano 32 zdarzenia nadzwyczajne i 15-krotnie stosowano środki przymusu bezpośredniego. Odnotowano również, że na wyposażeniu dowódców zmian znajdują się „dwie kamery interwencyjne nasobne”⁹.

Odnosząc się do traktowania osób pozbawionych wolności odnotowano, że **„[d]elegacja KMPT odebrała sygnały, że w zakładzie może dochodzić do aktów przemocy ze strony niektórych funkcjonariuszy względem osadzonych, w tym do niehumanicznego i poniżającego traktowania”**¹⁰. Więźniowie wskazywać mieli na **wyciąganie z celi przez funkcjonariuszy, doprowadzanie do pomieszczeń niemonitorowanych i bicie, najczęściej w dyżurkach oddziałowych**. Niektórzy więźniowie wskazywali, że „widzieli, jak współosadzeni byli prowadzeni do innego budynku, gdzie również byli bici – część osadzonych deklarowała, że słyszała dochodzące zza okien krzyki”¹¹.

---

⁴ Dz.U. z 2007 r., nr 30, poz. 192, dalej również jako: **OPCAT**.

⁵ *Mandat Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur* [w:] Raport KMPT, s. 1-2.

⁶ Art. 21 ust. 1 OPCAT.

⁷ *Uwagi wstępne na temat wizytacji* [w:] Raport KMPT, s. 4.

⁸ Tamże, s. 4-5.

⁹ Tamże, s. 5-6.

¹⁰ *Traktowanie* [w:] Raport KMPT, s. 14.

¹¹ Tamże.

W raporcie opisano konkretne przypadki przemocy, na jakie wskazywali więźniowie. Jeden z nich opisał, że „został zabrany do dyżurki, gdzie rozebrano go do naga, skuto kajdankami, kazano się odwrócić do ściany i zrobić przysiad”. Wówczas funkcjonariusze mieli kopać go po jądrach przez ok. pół godziny, wskutek czego przez sześć dni nie mógł oddawać moczu. Zarzut kopania po jądrach podnoszony był jeszcze przez jedną osobę. Kolejny z więźniów wskazał, że po wezwaniu do dyżurki oddziałowego „funkcjonariusze stawali dookoła niego i bili go z otwartej dłoni po twarzy, uderzali pałką po ciele”. Inny podniósł, że był bity młotkiem do opukiwania krat, a następnie umieszczony w celi izolacyjnej na 11 dni. Jeden z więźniów wskazał, że przed przeniesieniem z oddziału półotwartego na zamknięty „został dotkliwie pobity” w remontowanej celi izolacyjnej, w której wyłączony miał być wówczas monitoring. Kolejny z więźniów opisał, że:

był bity rękami i kopany po głowie, korpuse, rękach i nogach. Przekazał również, że miał wykręcane ręce do nienaturalnej pozycji i wybijane palce ze stawów. Wedle jego relacji poniżano go i grożono mu pobiciem, zgwałceniem pałką służbową oraz zgwałceniem przez współosadzonych. Miał również zostać zmuszony do zjedzenia kartki papieru z opisami niedozwolonych zachowań funkcjonariuszy. Osadzony nie został zaopatrzony przez lekarzy i nie miał zapewnionej opieki psychologicznej. Sprawa została zgłoszona przez osadzonego do Prokuratury Rejonowej¹².

Również inny z więźniów poinformował, że po złożeniu zawiadomienia do Prokuratury, w którym opisywał przemoc, jakiej miał doznawać w jednostce, „przemoc ze strony funkcjonariuszy nasiliła się”, co miało służyć skłonieniu go do wycofania zawiadomienia¹³.

W związku z podnoszonymi zarzutami na temat złego traktowania osób pozbawionych wolności delegacja KMPT zwróciła się do Prokuratury Rejonowej w Tarnowie z prośbą o wykaz zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, które mogły wskazywać na złe traktowanie więźniów w tarnowskim zakładzie karnym. Z otrzymanej odpowiedzi wynikało, że w latach 2018-2023¹⁴ wpłynęły 82 zawiadomienia, w których podnoszono w szczególności zarzuty znęcania się nad osobami pozbawionymi wolności (art. 247 § 1 k.k.), nadużywania uprawnień przez funkcjonariuszy (art. 231 § 1 k.k.), narażenia człowieka na niebezpieczeństwo, w przypadku, gdy na sprawcy ciąży obowiązek opieki nad osobą (art. 160 § 2 k.k.) i inne. Jak wskazuje KMPT, „w przypadku niemal 60% spraw odmówiono wszczęcia postępowania, zaś w kolejnych niemalże 33% wszczętych spraw umorzono. Jedno postępowanie zakończyło się aktem oskarżenia”¹⁵.

Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zwrócił uwagę również na sposób przeprowadzania kontroli osobistej więźniów. W raporcie wskazano, że:

Na nagraniach widać, jak w celi zabezpieczającej funkcjonariusze stosują rozwiązania siłowe podczas stosowania kontroli osobistej. Osadzeni skuci kajdankami są kładzeni na podłodze i dociskani przez funkcjonariuszy.

---

¹² Tamże, s. 15-16.

¹³ Tamże.

¹⁴ Z Raportu KMPT wynika, że odpowiedź na zapytanie wpłynęła dnia 6.11.2023 r.

¹⁵ *Postępowania prokuratorskie z zawiadomień oskarżonych* [w:] Raport KMPT, s. 17-18.

Następnie funkcjonariusze dokonują etapowej kontroli, sami zdejmując im bieliznę.

W toku analizy monitoringu delegacja KMPT odnotowała również inne przypadki związane z nadużywaniem środków przymusu bezpośredniego, związane z wyprowadzaniem więźnia z celi nago czy stosowaniem bolesnych chwytów transportowych, pomimo sygnalizowanego przez więźniów bólu. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur „suma dolegliwości skumulowanych w powyższych sytuacjach (siłowe rozebranie przez funkcjonariuszy, realizacja czynności służbowych w sposób bolesny dla osadzonego, realizacja kontroli osobistej w monitorowanym pomieszczeniu, stosowanie kajdanek) wskazuje, że mogło dojść do poniżającego traktowania osadzonego”. Opisano również przypadek więźnia, który z uwagi na zachowania autoagresywne miał być umieszczony w celi zabezpieczającej, gdzie został poddany kontroli i umieszczony w pasach wieloczęściowych. W takich warunkach, w obecności kilku funkcjonariuszy, pielęgniarka przeprowadzić miała wywiad z więźniem, który deklarował chęć popełnienia samobójstwa i brak świadomości tego, co się dzieje. Wobec innego więźnia dojść miało do użycia „ręcznych miotaczy substancji chemicznych” w celi izolacyjnej, wskutek czego:

W wyniku doznanych obrażeń osadzony upadł na ziemię, skarżąc się na silny ból. W łaźni przemyto osadzonemu twarz wodą – co nasiliło dolegliwości bólowe. Przeprowadzono go do celi zabezpieczającej, gdzie spędził ok. 17 godz. w pasach wieloczęściowych, a następnie ponad 2 godz. w pasie jednoczęściowym w celi zabezpieczającej.

Wobec jednego z więźniów, jak wynikać miało z dokumentacji i rozmów z więźniami, stosowano środki przymusu bezpośredniego przez 16 godzin bez przerwy w zwykłej celi mieszkalnej, w związku z czym:

W tym czasie osadzony nie mógł pić, jeść ani skorzystać z toalety ze względu na to, iż kask i pasy jednoczęściowe w skrajny sposób ograniczyły mu możliwość samodzielnego poruszania się. Pomimo próśb kierowanych do funkcjonariuszy o możliwość skorzystania z toalety lub napicia się, nie uzyskał pomocy. Inni współosadzeni interweniowali i ostatecznie to oni pomogli mężczyźnie. Wyżej wymienione środki nie zostały wykazane w odpowiednim rejestrze, z uwagi na to, iż z relacji dyrektora zostały uznane przez funkcjonariuszy jako prewencyjne używanie środków przymusu bezpośredniego. Ponadto dyrektor poinformował, że funkcjonariusz, który zastosował opisany powyżej środek przymusu bezpośredniego, został zawieszony w wykonywaniu obowiązków służbowych do czasu zakończenia postępowania w prokuraturze¹⁶.

W raporcie Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur opisał także szeroko problemy związane z pobytem więźniów niesamodzielnymi, przewlekłe somatycznie chorych oraz starszych w jednostce¹⁷, ograniczeniami kontaktu ze światem zewnętrznym¹⁸ czy

---

¹⁶ *Środki przymusu bezpośredniego* [w:] Raport KMPT, s. 18-24.

¹⁷ *Sytuacja osadzonych niesamodzielnymi, przewlekłe somatycznie chorych oraz starszych w jednostkach penitencjarnych* [w:] Raport KMPT, s. 9-12.

¹⁸ *Kontakt ze światem zewnętrznym* [w:] Raport KMPT, s. 25-26.

sytuacją tzw. więźniów szczególnie niebezpiecznych¹⁹. Odniósł się również do warunków materialnych panujących w jednostce – zawilgocenia, zagrzybienia, zacieków na suficie, dziur na wylot w podłodze jednego z oddziałów, bardzo małej przestrzeni kąpoków sanitarnych i umieszczenia umywalek poza kąpokami, jak również niedostosowania zakładu karnego typu półotwartego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami poruszających się przy pomocy wózka²⁰.

III. STAN PRAWNY

Helsińska Fundacja Praw Człowieka jest organizacją pozarządową, której statutowym celem jest ochrona praw człowieka. Szczególnym przedmiotem zainteresowania Fundacji jest zakaz tortur, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania. Mając na uwadze informacje przedstawione w raporcie z wizytacji Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w Zakładzie Karnym w Tarnowie, Fundacja pragnie przedstawić międzynarodowe standardy w tym zakresie, wynikające z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka²¹ oraz Konwencji w sprawie zakazu tortur²².

Na wstępie podkreślenia wymaga, że art. 3 EKPC, stanowiący o zakazie tortur, nieludzkiego lub poniżającego traktowania, jak podkreśla M.A. Nowicki, „zawiera jedną z najbardziej podstawowych wartości demokratycznych społeczeństw”. Przepis ten ma charakter absolutny i nie dopuszcza żadnych wyjątków – nie istnieją okoliczności, które usprawiedliwiłyby uciekanie się do środków wypełniających znamiona tortur, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania²³. Tym samym wymaga on szczególnie rygorystycznego egzekwowania od państwa. Obowiązki zakazu tortur, nieludzkiego lub poniżającego traktowania jest przy tym niezależne od postępowania osoby nim dotkniętej – użycie siły przez państwo dopuszczalne jest jedynie w zakresie ściśle koniecznym, a wszelkie wykroczenie poza ten zakres stanowi, co podkreśla L. Garlicki, naruszenie art. 3 Konwencji²⁴. Europejski Trybunał Praw Człowieka²⁵ zwraca uwagę, że „w społeczeństwie demokratycznym niewłaściwe traktowanie nie jest nigdy

---

¹⁹ *Sytuacja tzw. osadzonych szczególnie niebezpiecznych* [w:] Raport KMPT, s. 26-28.

²⁰ *Warunki materialne* [w:] Raport KMPT, s. 28-30

²¹ Dalej: **EKPC, Konwencja**.

²² Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 10 grudnia 1984 r. i ratyfikowanej przez Polskę z dniem 26 lipca 1989 r. (Dz.U. z 1989 r., nr 63, poz. 378) - dalej również jako: **Konwencja w sprawie zakazu tortur, UNCAT**.

²³ M.A. Nowicki, *Wokół Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności*, LEX 2017, komentarz do art. 3 EKPC; zob. również wyrok ETPC z dnia 15.11.1996 r. w sprawie *Chahal przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 22414/93, § 96.

²⁴ L. Garlicki [w:] *Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Komentarz*, Legalis 2010, komentarz do art. 3 EKPC; wyrok w sprawie *Chahal...*, § 80; wyrok ETPC z dnia 18.01.1978 r. w sprawie *Irlandia przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 5310/71, § 163.

²⁵ Dalej: **ETPC, Trybunał**

właściwą odpowiedzią na problemy władz publicznych”²⁶. Nie ma też decydującego znaczenia, czy władze wiedziały o przypadkach maltretowania, bo odpowiedzialność państwa za działania jego funkcjonariuszy przybiera w znacznym stopniu charakter obiektywny²⁷.

Oceniając, czy dane działanie realizuje znamiona określone w art. 3 EKPC, należy mieć na uwadze, że nie jest konieczne występowanie elementu premedytacji, ani też zorientowanie brutalności na – przykładowo – wymuszenie zeznań czy „ukaranie” ofiary. Jeżeli jednak element taki występuje, stanowi dodatkowy argument na rzecz stwierdzenia naruszenia art. 3 Konwencji²⁸. Trybunał stoi na stanowisku, że każdy przejaw zastosowania siły fizycznej musi zostać usprawiedliwiony przez państwo²⁹. Trybunał podkreśla przy tym, że:

w przypadku osoby pozbawionej wolności, lub, bardziej ogólnie, mającej do czynienia z funkcjonariuszami organów ścigania, jakiegokolwiek odwołanie się do siły fizycznej, które nie jest niezbędne, stanowi ingerencję w poszanowanie jej godności i co do zasady stanowi naruszenie art. 3 Konwencji³⁰.

Trybunał w swoim orzecznictwie wskazywał, że zawarte w art. 3 EKPC rozróżnienie na tortury, nieludzkie i poniżające traktowanie wiązało się z zamierzeniem, by „nadać szczególne piętno rozmyślnemu nieludzkiemu traktowaniu powodującemu bardzo poważne i okrutne cierpienie”³¹. Z tego też względu ETPC orzekał w przeszłości, że w sprawach dotyczących tortur postępowania karne nie powinny być umarzane w razie przedawnienia, a amnestie i ułaskawienia nie powinny ich obejmować³². Definiując pojęcie tortur Trybunał odwoływał się³³ do Konwencji w sprawie zakazu tortur. Zgodnie z jej art. 1 ust. 1 tortury to każde działanie, którym jakiegokolwiek osobie umyślnie zadaje się ostry ból lub cierpienie, fizyczne bądź psychiczne, w określonym celu – m.in. uzyskania od niej informacji lub wyznania, zastraszenia lub wywarcia nacisku na nią lub trzecią osobę albo w jakimkolwiek innym celu wynikającym z wszelkiej formy dyskryminacji, gdy taki ból lub cierpienie powodowane są przez funkcjonariusza państwowego lub inną osobę występującą w charakterze urzędowym lub z ich polecenia

---

²⁶ Wyrok ETPC z dnia 28.09.2015 r. w sprawie *Bouyid przeciwko Belgii*, skarga nr 23380/09, § 108.

²⁷ Wyrok ETPC w sprawie *Irlandia...*, § 159.

²⁸ Wyrok ETPC z dnia 28.11.2000 r. w sprawie *Rehbock przeciwko Słowenii*, skarga nr 29462/95, § 75-78; wyrok ETPC z dnia 10.03.2009 r. w sprawie *Turan Cakir przeciwko Belgii*, skarga nr 44256/06, § 60-61; wyrok ETPC z dnia 12.04.2007 r. w sprawie *Dzwonkowski przeciwko Polsce*, skarga nr 46702/99, § 55; wyrok ETPC z dnia 13.01.2009 w sprawie *Lewandowski i Lewandowska przeciwko Polsce*, skarga nr 15562/02, § 65.

²⁹ Wyrok ETPC z dnia 4.12.1995 r. w sprawie *Ribitsch przeciwko Austrii*, skarga nr 18896/91, § 38.

³⁰ Wyrok ETPC *Bouyid...*, § 88.

³¹ Wyrok ETPC z dnia 8.07.2004 r. w sprawie *Ilaşcu i inni przeciwko Mołdawii i Rosji*, skarga nr 48787/99, § 426, tłumaczenie własne.

³² Wyrok ETPC z dnia 17.09.2014 r. w sprawie *Mocanu i inni przeciwko Rumunii*, skargi nr 10865/09, 45886/07, 32431/08, § 326.

³³ Wyrok ETPC z dnia 28.07.1999 r. w sprawie *Selmouni przeciwko Francji*, skarga nr 25803/94, § 97.

albo za wyraźną lub milczącą zgodą. Zgodnie z art. 2 UNCAT państwa-strony mają obowiązek podejmowania skutecznych środków ustawodawczych, administracyjnych, sądowych i innych w celu zapobieżenia stosowaniu tortur na całym terytorium znajdującym się pod jego jurysdykcją. Wskazuje również na obowiązek kryminalizacji wszelkich aktów tortur, za których popełnienie groziłyby adekwatne sankcje³⁴ oraz obowiązki szkoleniowe w tym zakresie względem funkcjonariuszy nadzorujących osoby pozbawione wolności³⁵. Choć, jak zwracają uwagę Komitet Przeciwko Torturom³⁶ czy Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka, regulacja prawnokarna nie jest w pełni zgodna z wymogami Konwencji w sprawie zakazu tortur³⁷, pojęcie tortur nie jest obce polskiemu prawu³⁸ i sądy oraz organy ścigania mogą się do niego odwoływać³⁹.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie podkreślić, że – zgodnie ze standardami Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Konwencji w sprawie zakazu tortur – **władze krajowe nie tylko mają obowiązek powstrzymać się od stosowania tortur, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, ale i odpowiednio zareagować na doniesienia o takim naruszeniu** – każde pojawienie się zarzutu maltretowania zobowiązuje władze krajowe do przeprowadzenia śledztwa mającego na celu ustalenie faktów i ukaranie ewentualnych sprawców⁴⁰. Co więcej, **nawet w razie braku skargi lub zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa, władze publiczne zobowiązane są do podjęcia śledztwa, „jeśli istnieją inne wystarczająco wyraźne przesłanki, że mogło dojść do tortur lub niewłaściwego traktowania”⁴¹.**

Śledztwo takie, jak wynika z ugruntowanego orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, powinno mieć charakter efektywny i doprowadzić do zidentyfikowania i ukarania osób odpowiedzialnych, bowiem:

W przeciwnym wypadku ogólny, określony w prawie zakaz stosowania tortur, oraz nieludzkiego i poniżającego traktowania i karania, byłby, pomimo

---

³⁴ Art. 4 UNCAT.

³⁵ Art. 10 ust. 1 UNCAT.

³⁶ Dalej również jako: **CAT**.

³⁷ CAT, *Concluding observations on the seventh periodic report of Poland*, 29.08.2019 r., CAT/C/POL/CO/7, § 8 (c); OSCE ODIHR, *Opinia dotycząca definicji tortur i bezwzględnego zakazu ich stosowania w polskim ustawodawstwie*, Warszawa, 22.05.2018 r., CRIM-POL/325/2018 [TO], <https://www.osce.org/files/f/documents/6/8/388769.pdf>, s. 4-5 [dostęp: 3.03.2023 r.].

³⁸ Warto odnotować, że poza EKPC i UNCAT pojęcie tortur obecne jest również w art. 40 Konstytucji, który stanowi, że „[n]ikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu”.

³⁹ Zob. np. wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 19.02.2020 r., sygn. akt 1421/19 (dot. znęcania się i przekroczenia uprawnień wobec Igora Stachowiaka) czy wyrok Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie z dnia 30.01.2018 r., sygn. akt IV K 717/17 [za:] M. Dziedzic, *Przestępstwo tortur w Polsce. Analiza prawomocnych wyroków dotyczących przestępstw z art. 231, 246 oraz 247 Kodeksu karnego*, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Warszawa 2021, s. 11.

⁴⁰ Wyrok ETPC z dnia 18.12.1996 r. w sprawie *Aksoy przeciwko Turcji*, skarga nr 21987/93, § 98.

⁴¹ Wyrok ETPC z dnia 3.05.2007 r. w sprawie *Members of the Gldani Congregation of Jehovah's Witnesses i inni przeciwko Gruzji*, skarga nr 71156/01, § 97, tłumaczenie własne.

swojego fundamentalnego znaczenia, nieskuteczny w praktyce i mógłby prowadzić w niektórych przypadkach do nadużywania swych uprawnień przez organy państwowe⁴².

Należy również zauważyć, że jeżeli osoba pozostawała w dobrym zdrowiu w momencie pozbawienia jej wolności, a później pojawiają się na jej ciele obrażenia lub ślady stosowania przemocy, to na „państwie ciąży obowiązek wiarygodnego wyjaśnienia, jak doszło do ich powstania”⁴³. W braku takiego wyjaśnienia domniemywa się, że za powstanie obrażeń odpowiedzialność ponoszą funkcjonariusze, w których władzy znajdował się zatrzymany⁴⁴. Trybunał podkreślał w tym zakresie, że osoby pozbawione wolności, w tym osoby zatrzymane, są szczególnie zagrożone naruszeniem ich praw – czemu odpowiada szczególny obowiązek ich ochrony po stronie władz publicznych⁴⁵.

Europejski Trybunał Praw Człowieka może stwierdzić, że postępowanie nie spełniało wymagań Konwencji, gdy dokonane w nim ustalenia tracą siłę przekonywania. Mając na uwadze powyższe wskazać należy, że dochodzenie musi mieć charakter realny, tzn. sposób jego zorganizowania i prowadzenia musi spełniać pewne wymagania jakościowe, ustalone w orzecznictwie ETPC. Jak podkreślał Trybunał, oznacza to, że organy państwowe mają zawsze obowiązek dążyć do wyjaśnienia faktów i nie mogą opierać się na pochopnych wnioskach, zmierzających jedynie do zamknięcia śledztwa – muszą za to podejmować wszelkie możliwe i uzasadnione kroki w celu zabezpieczenia materiału dowodowego (włączając w to opinie biegłych lekarzy i zeznania świadków)⁴⁶. Ponadto z orzecznictwa ETPC wynikają również szczególne wymagania, do których zaliczyć należy m.in.: niezależność organu prowadzącego dochodzenie⁴⁷, sprawność⁴⁸ i staranność działania zobowiązanego organu – w tym podjęcie wszelkich rozsądnie wymaganych kroków dla zabezpieczenia dowodów⁴⁹. Istotne jest przy tym dołożenie należytej staranności przy zbieraniu materiału dowodowego, by zapewniona była jego dopuszczalność przed sądem – nieusuwalne naruszenie wymogów proceduralnych przez organy ścigania, skutkujące niedopuszczalnością zabezpieczonego materiału

---

⁴² Wyrok ETPC z dnia 12.04.2007 r. w sprawie *Dzwonkowski przeciwko Polsce*, skarga nr 46702/99, § 61.

⁴³ Wyrok z dnia 27.08.1992 r. w sprawie *Tomasi przeciwko Francji*, skarga nr 12850/87, § 109-111; Wyrok ETPC w sprawie *Ribitsch...*, § 34; Wyrok ETPC w sprawie *Selmouni...*, § 87.

⁴⁴ Wyrok ETPC z dnia 12.10.2004 r. w sprawie *Bursuc przeciwko Rumunii*, skarga nr 42066/98, § 80.

⁴⁵ Zob. wyrok ETPC w sprawie *Bouyid...*, § 107.

⁴⁶ Wyrok ETPC z dnia 28.10.1998 r. w sprawie *Assenov i inni przeciwko Bułgarii*, skarga nr 24760/94, § 102; Wyrok ETPC z dnia 6.04.2000 r. w sprawie *Labita przeciwko Włochom*, skarga nr 26772/95, § 131; Wyrok ETPC w sprawie *Dzwonkowski...*, §§ 61-62.

⁴⁷ Wyrok ETPC z dnia 11.07.2006 r. w sprawie *Boiceno przeciwko Mołdawii*, skarga nr 41088/05, § 121.

⁴⁸ Wyrok ETPC z dnia 11.03.2021 r. w sprawie *Baranin i Vukčević przeciwko Czarnogórze*, skargi nr 24655/18 i 24656/18, § 142.

⁴⁹ Wyrok ETPC z dnia 13.12.2012 r. w sprawie *El-Masri przeciwko Byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii*, skarga nr 39630/09, § 183.

dowodowego, było również postrzegane przez Trybunał jako naruszenie art. 3 EKPC⁵⁰. Analizując prawidłowy tok postępowania Trybunał odnotowywał również, czy podejrzani lub oskarżeni funkcjonariusze zawieszeni byli w obowiązkach służbowych „w celu zapobieżenia wszelkim pozorom mactwa lub przyzwolenia dla działań niezgodnych z prawem”⁵¹.

Konieczne jest ponadto zapewnienie zainteresowanemu udziału w dochodzeniu oraz poddanie działań nadzorowi opinii publicznej. Trybunał zwracał uwagę, że „gdy śledztwo dotyczy zarzutów poważnych naruszeń praw człowieka, prawo do poznania prawdy na temat okoliczności sprawy nie należy wyłącznie do ofiary przestępstwa, ale i do ofiar podobnych naruszeń i ogółu społeczeństwa, które ma prawo wiedzieć co się stało”⁵². Jest to tym ważniejsze, że adekwatna reakcja władz publicznych na doniesienia o naruszeniach była uznawana za:

kluczową dla utrzymania zaufania publicznego do przestrzegania przez nie rządów prawa oraz dla zapobiegania wszelkim przejawom bezkarności, zmywy lub tolerancji dla działań sprzecznych z prawem. Z tych samych powodów musi istnieć wystarczający element publicznej kontroli śledztwa lub jego wyników, aby zapewnić odpowiedzialność zarówno w praktyce, jak i w teorii⁵³.

Podkreślić dobitnie należy, za L. Garlickim, że „[n]ieprzeprowadzenie dochodzenia lub – co zdarza się najczęściej – przeprowadzenie go w sposób powierzchowny, więc «prowadzący do konkluzji nie znajdujących oparcia w starannej analizie faktów»⁵⁴, jest kwalifikowane jako proceduralne naruszenie art. 3, orzekane obok (a czasem – zamiast) stwierdzenia naruszenia materialnego (faktu maltretowania jako takiego)”⁵⁵. Zobowiązanie do prowadzenia z urzędu sprawnych i niezależnych postępowań, jeśli tylko zaistnieją podstawy, by sądzić, że dojsć mogło do tortur, wynika również z art. 12 Konwencji w sprawie zakazu tortur. Podkreśla się bowiem, że bezkarność sprawców stanowi „jedną z głównych przyczyn ciągłego występowania tortur i niewłaściwego traktowania”⁵⁶.

Szczegółowe wytyczne w zakresie prowadzenia skutecznego postępowania w sprawach, których przedmiotem jest zarzut naruszenia zakazu tortur, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, zawiera Protokół Stambulski, niewiążący

---

⁵⁰ Wyrok ETPC z dnia 24.01.2008 r. w sprawie *Maslova i Nalbandov przeciwko Rosji*, skarga nr 839/02, § 94-95.

⁵¹ Wyrok ETPC z dnia 7.04.2009 r. w sprawie *Nafiye Çetin i inni przeciwko Turcji*, skarga nr 19180/03, § 41, tłumaczenie własne.

⁵² Wyrok ETPC z dnia 31.05.2018 r. w sprawie *Al Nashiri v. Rumunia*, skarga nr 33234/12, § 641, tłumaczenie własne.

⁵³ Tamże, tłumaczenie własne.

⁵⁴ Zob. np. wyrok ETPC w sprawie *Dzwonkowski...*, § 66; wyrok ETPC z dnia 13 stycznia 2009 r. w sprawie *Lewandowski i Lewandowska przeciwko Polsce*, skarga nr 15562/02, § 74.

⁵⁵ Zob. L. Garlicki [w:] *Konwencja...*, tamże.

⁵⁶ M. Birk, *Ex Officio Investigations* [w:] M. Nowak, M. Birk, G. Monina (red.), *The United Nations Convention Against Torture and its Optional Protocol. A Commentary*, wyd. II, Oxford 2019, komentarz do art. 12 UNCAT, s. 336, tłumaczenie własne.

dokument przygotowany przez Biuro Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka⁵⁷. W Protokole podkreślono, że celem śledztwa powinno być:

ustalenie faktów związanych z możliwymi przypadkami stosowania tortur lub niewłaściwego traktowania, w celu zidentyfikowania osób odpowiedzialnych za te incydenty i umożliwienie ich ścigania lub wykorzystania w kontekście innych postępowań prowadzących do uzyskania zadośćuczynienia i ochrony przez ofiary.

Mając to na uwadze, prowadzący postępowanie zobowiązani są dążyć przede wszystkim do: 1) pozyskania zeznań ofiar, 2) odtworzenia i zabezpieczenia dowodów, w tym dokumentacji medycznej, w związku z zarzutem stosowania tortur, 3) zidentyfikowania świadków i możliwych sprawców oraz przesłuchania ich na okoliczność możliwych aktów tortur, 4) ustalenia, jak, kiedy i gdzie dojdź miało do tortur lub innych form maltretowania, praktyk, w ramach których do nich dochodziło, zidentyfikowania konkretnych miejsc i konkretnych sprawców, zastosowanych metod, kontekstu, w jakim miało dochodzić do tortur, jak również wszelkich czynników związanych z osobą ofiary, takich jak jej płeć, orientacja, tożsamość płciowa, niepełnosprawność, rasa, pochodzenie etniczne, narodowość, wiek i status społeczno-ekonomiczny⁵⁸. Na gruncie Protokołu Stambulskiego organ prowadzący postępowanie powinien dokładnie zaplanować i przygotować postępowanie, w tym uwzględniając ocenę zagrożenia dla prawidłowego toku śledztwa czy dobierając odpowiednie osoby do jego prowadzenia, zapewniając wsparcie dla ofiar i unikając ich wtórnej wiktymizacji⁵⁹.

IV. PODSUMOWANIE

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie stanowczo podkreślić, że z art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz przepisów Konwencji w sprawie zakazu tortur wynika zarówno zakaz stosowania tortur i innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania, jak i nakaz odpowiedniej reakcji państwa na doniesienia o tego rodzaju naruszeniach. Podnoszone przez więźniów zarzuty rażących naruszeń obowiązku poszanowania godności i humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności, które przytoczone zostały w raporcie Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, powinny zostać wyjaśnione w sposób odpowiadający wymogom art. 3 EKPC i art. 12 UNCAT.

Mając na uwadze powyższe, zwracamy się do Pana Dyrektora z uprzejmą prośbą o zbadanie przedmiotowej sprawy i poinformowanie Fundacji o poczynionych ustaleniach. W szczególności prosimy o wskazanie:

---

⁵⁷ *Istanbul Protocol. Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, Professional Training Series No. 8/Rev. 2, Biuro Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, Nowy Jork i Genewa, 2022, https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/2022-06-29/Istanbul-Protocol_Rev2_EN.pdf [dostęp: 3.03.2023 r.]; dalej również jako: *Protokół Stambulski*.

⁵⁸ Tamże, § 190.

⁵⁹ Tamże, § 204.

- 1) czy w Zakładzie Karnym w Tarnowie przeprowadzona została lub jest planowana kontrola w związku z podnoszonymi zarzutami nadużywania siły przez funkcjonariuszy Służby Więziennej wobec więźniów;
- 2) czy w 2023 roku osoby pozbawione wolności przebywające w Zakładzie Karnym w Tarnowie składały skargi, w których podnoszone były zarzuty stosowania tortur lub innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania przez funkcjonariuszy – w razie odpowiedzi pozytywnej, prosimy o wskazanie ich liczby oraz sposobu załatwienia;
- 3) w ilu przypadkach w 2023 r. prowadzono wobec funkcjonariuszy postępowania dyscyplinarne w związku z podejrzeniem niewłaściwego traktowania osób pozbawionych wolności, jak również na jakim są one etapie lub jakim rozstrzygnięciem się zakończyły;
- 4) ilu funkcjonariuszy zostało zawieszonych w 2023 r. w pełnieniu obowiązków służbowych w związku z zarzutami odnoszącymi się do niewłaściwego traktowania osób pozbawionych wolności, w tym poprzez niewłaściwe stosowanie środków przymusu bezpośredniego;
- 5) podjęcie jakich działań jest planowane w celu zapobieżenia ewentualnym przyszłym przypadkom niewłaściwego traktowania osób pozbawionych wolności w Zakładzie Karnym w Tarnowie, jak również innych jednostkach penitencjarnych.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

/ podpisy na oryginalne /

DO WIADOMOŚCI:

- 1) **MARIA EJCHART**, Wiceministra Sprawiedliwości
- 2) **PŁK TOMASZ WIERCIOCH**, Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w Krakowie
- 3) **SSO BARBARA WÓJCIK**, Przewodnicząca III Wydziału Penitencjarnego i Nadzoru nad Wykonywaniem Orzeczeń Karnych w Sądzie Okręgowym w Tarnowie
- 4) **RAFAŁ KULAS**, Dyrektor Zespołu Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur

Pismo w przedmiotowej sprawie skierowane zostało również do Prokuratora Rejonowego w Tarnowie.